

CLB-Handreiking: Aan de slag met cultuur

Kunst en cultuur zijn in al haar denkbare verschijningsvormen belangrijk voor de samenleving. Het raakt en verbindt ons, zorgt voor ontspanning en plezier, maar biedt ook stof tot nadenken. De culturele sector wordt ongenadig hard getroffen door de coronacrisis. Tegelijkertijd hebben we te maken met een kabinet dat het belang van cultuur – zowel voor de coronacrisis als nu - slechts schoorvoetend wil erkennen. Met alle risico's van dien: het omvallen van instellingen, het verdwijnen van banen en een teloorgang van het culturele leven.

Het cultuurbeleid is ingewikkeld, met een Basisinfrastructuur, Rijksfondsen, provinciale subsidies en gemeentelijke subsidies. Welke verantwoordelijkheden hebben de verschillende overheidslagen? Wat kan je lokaal en provinciaal doen om cultuur te borgen? Hoe zorg je ervoor dat makers en producenten een eerlijk loon krijgen? En wat kan je doen om de gevolgen van de coronacrisis voor de culturele sector te beperken?

1. Cultuurbeleid

Rijk, provincies en gemeenten voeren een autonoom cultuurbeleid, met een eigen geldstroom. De drie overheidslagen hebben gedeelde en individuele verantwoordelijkheden. Het ministerie van OCW, IPO

en VNG overleggen regelmatig met elkaar. De huidige taakverdeling tussen de overheidslagen is gebaseerd op niet-wettelijke afspraken tussen deze drie organen.

1.1 Het Rijk

De Rijksoverheid ondersteunt instellingen voor kunst en cultuur van (inter)nationale betekenis. Dit gebeurt door het verstrekken van subsidies via het landelijke subsidiestelsel en door het uitvoeren van programma's op het gebied van cultuureducatie en -participatie. Daarnaast zijn er zes Rijkscultuurfondsen – Fonds Podiumkunsten, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Mondriaan Fonds voor beeldende kunst en erfgoed, Filmfonds voor filmmakers, Nederlands Letterenfonds voor schrijvers, vertalers, uitgevers en festivals en het Fonds voor Cultuurparticipatie en deelname aan cultuurprojecten – waar instellingen, kunstenaars en makers subsidies kunnen aanvragen.¹ In theorie worden de subsidies verdeeld onder instellingen en organisatie uit het hele land, in de praktijk komen de meeste subsidies terecht bij instellingen in Noord- en Zuid-Holland.²

Het landelijke culturele subsidiestelsel wordt de culturele basisinfrastructuur (BIS) genoemd. Elke vier jaar herziet de Rijksoverheid het landelijke cultuurbeleid – waarbij gekeken wordt naar de ontwikkelingen in het culturele leven, naar nieuwe vormen, andere genres en een veranderend publiek – en worden de subsidies opnieuw verdeeld. Het nieuwe cultuurbeleid van het Rijk start in 2021. Speerpunten van het nieuwe beleid zijn verbreding en vernieuwing, een sterke culturele sector, cultuur voor iedereen en grenzeloze cultuur.³

Welke instellingen onder de BIS 2021-2024 vallen en hoeveel subsidies de instellingen krijgen, werd bekend op Prinsjesdag. In de periode 2021-2024 komen 113 culturele instellingen – van de 220 instellingen die een aanvraag hebben gedaan - in aanmerking voor subsidie via de BIS.⁴ Daarnaast financiert het ministerie van OCW de zes Rijkscultuurfondsen, die op hun beurt ook weer culturele instellingen subsidiëren. De 113 instellingen en zes fondsen ontvangen in totaal € 413 miljoen subsidie per jaar. Daarnaast is er jaarlijks € 15 miljoen beschikbaar voor de subsidiëring van 71 instellingen die een positief advies van het Fonds Podiumkunsten kregen, maar waar het budget aanvankelijk ontoereikend voor was. Ook komt er jaarlijks € 2 miljoen beschikbaar om de culturele infrastructuur in de provincies Flevoland, Friesland, Drenthe, Zeeland, Limburg en Overijssel te versterken.⁵

Naast de subsidies aan de zes Rijksfondsen en vanuit de BIS, is het Rijk verantwoordelijk voor instandhouding van Rijksmonumenten, cultuureducatie, het bibliotheekstelsel, archiefvoorzieningen en het behoud van de Rijkscollectie.⁶ Onder de Rijkscollectie vallen kunstwerken en objecten waar de staat

¹ Rijksoverheid, cultuursubsidie.nl, '[Het culturele subsidiestelsel](#)'.

² Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, '[Spreiding van Rijksuitgaven aan cultuur](#)'.

³ Rijksoverheid, '[Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021-2024](#)'.

⁴ Het aantal instellingen dat in aanmerking komt voor subsidie via de BIS verschilt per periode. In 2009-2012 kregen 172 instellingen subsidie, in de periode 2013-2016 waren dat er 82 en in de periode 2017-2020 was het aantal 91. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, '[Meerjarig gesubsidieerde instellingen](#)'.

⁵ Rijksoverheid, 15-09-2020, '[Besluiten Culturele basisinfrastructuur 2021-2024 bekend](#)', '[Jaarlijks extra geld naar kunst en cultuur](#)' en '[Prinsjesdagbrief BIS 2021-2024](#)'.

⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, '[Overheidsuitgaven aan cultuur](#)'.

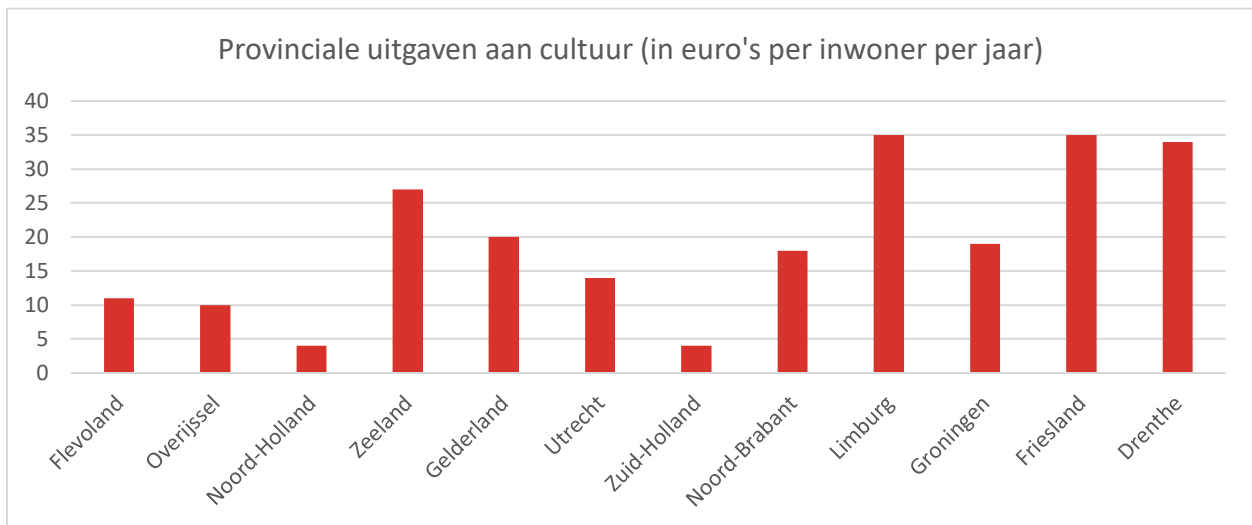
eigenaar van is of waarvan de zorg aan de staat is toevertrouwd. Het grootste deel van de Rijkscollectie wordt beheerd door de voormalige Rijksmusea (deze werden in 1993 verzelfstandigd).⁷

1.2 Provincies

Culturele infrastructuur en monumentenzorg behoren tot de zeven kerntaken van de provincies. Provincies hebben verschillende rollen op het gebied van cultuur: van subsidieverlener tot bemiddelaar tot opdrachtgever. Samen met Rijk en gemeenten zorgen ze voor een goede culturele infrastructuur van instellingen die cultuur maken, verspreiden en programmeren. Daarbij wordt gekeken naar de behoeften per regio, zodat zo veel mogelijk mensen in de gelegenheid zijn om mee te doen.

Naast deze coördinerende rol, zijn provincies ook verantwoordelijk voor het behoud van de regionale cultuurhistorie - archeologisch, landschappelijk en monumentaal erfgoed – en dragen ze bij aan het bibliotheekstelsel (via de provinciale ondersteuningsinstelling: zorg voor het interbibliothecaire leenverkeer en ontwikkeling van innovatie ten behoeve van lokale bibliotheken, in overeenstemming met de Koninklijke Bibliotheek). Tot slot is cultuuronderwijs – het zorgen voor een spreiding van de educatievoorzieningen in de regio – een verantwoordelijkheid van de provincies.⁸

Het bedrag dat provincies per inwoner uitgeven aan cultuur (exclusief uitgaven aan bibliotheken en cultuureducatie) verschilt enorm, zoals blijkt uit onderstaande figuur.⁹ In provincies waar cultuur veel eigen inkomsten heeft, wordt vanuit de provincie weinig uitgegeven, met uitzondering van Drenthe en Noord-Brabant. In beide provincies geven de gemeenten relatief weinig uit aan cultuur, wat de hoge uitgaven van de provincie kan verklaren. In Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, provincies waar de uitgaven aan cultuur door het Rijk hoog zijn, wordt door de provincie maar een relatief laag bedrag per inwoner per jaar uitgegeven. In deze drie provincies is de cultuurparticipatie het hoogste. Van dit aanbod wordt natuurlijk ook gebruik gemaakt door mensen van buiten de provincie.¹⁰

⁷ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [‘De Rijkscollectie’](#).

⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, [‘Overheidsuitgaven aan cultuur’](#), Interprovinciaal Overleg, [‘Cultuur’](#) en Koninklijke Bibliotheek, [‘Het openbare bibliotheekstelsel: Rijk, provincie en gemeente’](#).

⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, [‘Provinciale uitgaven aan cultuur’](#).

¹⁰ Boekmanstichting, [‘Financiële rolverdeling in de regio’](#).

1.3 Gemeenten

Van alle overheidslagen geven gemeenten het meeste geld uit aan cultuur. Provincies geven gemiddeld € 18 uit aan cultuur per inwoner per jaar, terwijl dat bedrag voor gemeenten ruim vijf keer zo hoog is: € 108 per jaar. Gemeenten hebben verschillende verantwoordelijkheden. De gemeenteraad stelt het lokale cultuurbeleid vast.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de accommodaties voor podiumkunsten en lokale instellingen, zoals toneelverenigingen. Daarnaast financieren en beheren gemeenten de gemeentelijke musea. Ook bibliotheken en muziekscholen worden door gemeenten gefinancierd. Kortom, gemeenten hebben veel verantwoordelijkheden en tegelijkertijd weinig middelen. Sinds 2013 bezuinigen Rijk en provincies structureel 23% op cultuur. Bovendien zorgen de tekorten op het sociaal domein en de korting op het gemeentefonds voor extra financiële druk.¹¹

Gemeenten spelen een belangrijke rol bij de daadwerkelijke kennismaking met cultuur, bijvoorbeeld in de bibliotheken en muziekscholen, maar ook door het cultuureducatie- en cultuurparticipatiebeleid dat ze voeren. In samenwerking met scholen en culturaanbieders, faciliteert de gemeente dat kinderen en jongeren kennis maken met cultuur.¹²

In deze onzekere tijd verdient de lokale culturele infrastructuur in de breedste zin van het woord onze ruimhartige steun. Het openhouden en ondersteunen van de muziekschool – met medewerkers op de loonlijst die eerlijk beloofd worden –, de bibliotheek, het theater en gemeentelijke musea is van groot belang. Evenals het in stand houden en ondersteunen van de amateurverenigingen.

Worden de voorzieningen eenmaal wegbezuinigd, dan is de kans zeer klein dat ze ooit nog terugkomen en bovendien tast het de leefbaarheid in de gemeente aan. Maar dat niet alleen. Het wegbezuinigen van cultuur is een directe aantasting van de kansengelijkheid. Cultuurparticipatie en -educatie en kennis van cultuur dragen bij aan de persoonlijke ontwikkeling, zorgen voor het ontwikkelen van creatieve vaardigheden en het probleemoplossend vermogen, en brengen mensen bij elkaar. Op die manier draagt cultuur bij aan verheffing, het creëren van ontwikkelingsmogelijkheden en het bestrijden van kansenongelijkheid.¹³ Het belang van het overeind houden van lokale culturele voorzieningen is daarom niet te onderschatten, het is net zo belangrijk – of misschien wel belangrijker – als bijvoorbeeld het ondersteunen van de horeca en andere ondernemers.

2. Steunpakketten voor de culturele en creatieve sector.

Nadat het kabinet eerst niet thuis gaf – de culturele en creatieve sector kon immers ook aanspraak maken op de generieke steunmaatregelen zoals de TOZO, TOGS en NOW – zijn er toch twee specifieke steunpakketten gekomen om de gevolgen van de coronacrisis voor de culturele en creatieve sector te

¹¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, OCWincijfers.nl, '[Overheidsuitgaven aan cultuur](#)' en Vereniging Nederlandse Gemeenten, '[Raadgever cultuur](#)'.

¹² Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, '[Kerntaken van de overheid](#)'.

¹³ Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, '[Gelijke kansen door onderwijs en cultuurparticipatie/-educatie](#)'.

verzachten. Het eerste steunpakket omvatte een bedrag van € 300 miljoen, het tweede pakket € 482 miljoen.¹⁴

2.1 Eerste steunpakket: niet-gesubsidieerde instellingen tussen wal en schip

Meer dan de helft van het steunpakket, € 153 miljoen, was bestemd voor instellingen van zogenaamd vitaal belang: instellingen die deel uitmaken van de BIS 2017-2020 en al gesubsidieerd worden. Een groot deel van de Nederlandse culturele instellingen valt echter buiten de BIS en kwam dus niet in aanmerking voor deze middelen. Voor de instellingen die wel aanspraak konden doen op deze middelen, golden bovendien strenge aanvullende voorwaarden.¹⁵

Voor de vitale regionale infrastructuur – regionale (pop)podia, musea en filmtheaters – stelde het ministerie € 48,5 miljoen beschikbaar. Veel gemeenten en provincies ondersteunden de regionale culturele instellingen al. De minister erkent dat het een lastige opgave is, vanwege de beperkte financiële mogelijkheden bij gemeenten en provincies. De € 48,5 miljoen voor de regionale infrastructuur wordt verdeeld via het Mondriaan Fonds, het Fonds Podiumkunsten en het Nederlands Filmfonds. Naast de voorwaarde dat instellingen al ondersteund moeten worden door provincie of gemeente, gelden er nog meer aanvullende voorwaarden.¹⁶

Daarnaast werd er nog eens € 11,8 miljoen beschikbaar gesteld aan de zes Rijkscultuurfondsen om de bestaande regelingen gericht op werk voor de makers te intensiveren. Ook is er € 5 miljoen vrijgemaakt voor het initiatief ‘Steunfonds Rechtensector’ van de Federatie Auteursbelangen. Met dit geld worden professionals ondersteund bij het maken van nieuwe boeken, muziek en films.

Sommige Rijksmonumenten zijn opengesteld voor publiek of worden verhuurd voor evenementen. Ook deze locaties hadden flink minder inkomsten. Om de inkomstenderving te compenseren, de monumenten te kunnen onderhouden en openstelling op den duur weer mogelijk te maken, kan tot het einde van het jaar aanspraak gemaakt worden op een lening via het Nationaal Restauratiefonds. Hiervoor stelde het ministerie van OCW € 50 miljoen beschikbaar. Let wel, het betreft een lening, dus het geld vloeit uiteindelijk weer terug naar het ministerie.

Ook voor ondernemingen die onvoldoende gebruik kunnen maken van de generieke maatregelen is een lening opgetuigd, de Cultuur Opstart Lening. Want, zo valt te lezen in de Kamerbrief: ‘De cultuursector is immers vele malen groter dan alleen het gesubsidieerde deel’. De lening is bedoeld om publieksgerichte producties te ontwikkelen. De inkomsten hiervan zouden vervolgens voldoende moeten zijn om de lening te dekken. De lening moet bijdragen aan (de heropbouw van) een gezonde exploitatie. Het is fijn dat de minister erkent dat de culturele sector groter is dan de gesubsidieerde instellingen, maar een leencapaciteit van € 30 miljoen (waaruit ca. 150 à 400 leningen verstrekt kunnen worden tot eind 2020) is slechts een schamele troost en een druppel op een gloeiende plaat.

¹⁴ Rijksoverheid, 27-05-2020, [‘Aanvullende middelen voor cultuursector uitgewerkt’](#) en 28-08-2020, [‘Kamerbrief over 2e steunpakket culturele en creatieve sector’](#).

¹⁵ Rijksoverheid, 27-05-2020, [‘Kamerbrief over de uitwerking van de aanvullende ondersteuning € 300 miljoen culturele en creatieve sector’](#), zie pagina 4 voor de aanvullende voorwaarden.

¹⁶ Rijksoverheid, 27-05-2020, [‘Kamerbrief over de uitwerking van de aanvullende ondersteuning € 300 miljoen culturele en creatieve sector’](#), zie pagina 6 en 7 voor de aanvullende voorwaarden.

Kortom, het bedrag van € 300 miljoen klinkt mooi, maar valt bij nadere beschouwing tegen. In totaal is € 80 miljoen van het bedrag een lening, dat geld komt uiteindelijk dus weer terug in de kas van het ministerie. Bovendien worden met het steunpakket met name instellingen geholpen die al gesubsidieerd worden via de BIS en door het Rijk zijn aangemerkt als van vitaal belang. Niet-gesubsidieerde instellingen vallen tussen wal en schip. Zij moeten het doen met de mogelijkheid om te lenen via de Cultuur Opstart Lening.

Doel	Bedrag
<i>1. Aanvullende subsidie aan meerjarig door het Rijk gesubsidieerde producerende instellingen</i>	
Aanvullende subsidie voor instellingen die onderdeel zijn van de BIS 2017-2020	€ 113 miljoen
Aanvullende subsidies voor instellingen en festivals die meerjarige subsidies ontvangen van de Rijkscultuurfondsen in de periode 2017-2020	€ 40 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 153 miljoen</i>
<i>2. Opengestelde Monumenten Lening</i>	
Opengestelde Monumenten-Lening bij het Nationaal Restauratiefonds (NRF)	€ 50 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 50 miljoen</i>
<i>3. Investerings om gemeenten en provincies te ondersteunen die regionale musea, (pop)podia en filmtheaters steunen</i>	
Subsidiereregeling voor musea via het Mondriaan Fonds	€ 16 miljoen
Subsidiereregeling voor (pop)podia via het Fonds Podiumkunsten	€ 29 miljoen
Subsidiereregeling voor filmtheaters via het Nederlands Filmfonds	€ 3,5 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 48,5 miljoen</i>
<i>4. Cultuur Opstart Lening</i>	
Cultuur Opstart Lening via Cultuur+Ondernemen	€ 30 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 30 miljoen</i>
<i>5. Inzet voor makers</i>	
Investering in de zes Rijkscultuurfondsen om hun bestaande regelingen gericht op werk voor makers in alle sectoren te intensiveren	€ 11,8 miljoen
Steunfonds Rechtensector via Federatie Auteursbelangen	€ 5 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 20 miljoen</i>
Uitvoeringskosten	€ 1,7 miljoen
Totaal	€ 300 miljoen

2.2 Tweede steunpakket: meer aandacht voor niet-gesubsidieerde instellingen

Met het tweede pakket wordt nog eens ruim € 480 miljoen verdeeld en daarnaast wordt er € 40 miljoen uitgetrokken voor de niet-gesubsidieerde podiumkunsten. Het pakket is deels een verlenging van het eerste pakket - hiervoor is iets meer dan €200 miljoen beschikbaar - en het bevat deels nieuwe

maatregelen – waarvoor € 280 miljoen beschikbaar is. De accenten van het pakket liggen op het aan het werk houden van de makers.¹⁷

2.2.1 Verlenging maatregelen eerste pakket

Iets meer dan € 200 miljoen van het totale pakket is bedoeld als verlenging van het eerste pakket. Hiervan is € 100 miljoen beschikbaar als aanvullende subsidie voor instellingen en festivals in de Basisinfrastructuur 2021-2024 en Rijksmusea (gefinancierd via de Erfgoedwet). Ook instellingen en festivals die meerjarig gefinancierd worden door de zes Rijkscultuurfondsen en vanuit andere onderdelen van de begroting van het ministerie van OCW komen hiervoor in aanmerking. In totaal gaat het om 91 instellingen via de BIS, 25 rijksmusea en circa 300 instellingen die vanuit de fondsen worden gefinancierd.

Met een bedrag van € 49,75 miljoen worden makers en creatieve professionals ondersteund. Het grootste deel van dit bedrag, € 35,75 miljoen, wordt verdeeld door de Rijkscultuurfondsen via twee impulsregelingen. De impulsregeling beroepspraktijk richt zich op het ontwikkelen van werk en op nieuwe verdienmodellen. De impulsregeling opdrachtgeverschap stelt opdrachtgevers in staat opdrachten te verlenen aan zelfstandigen. € 10 miljoen van dit bedrag is bedoeld voor producties via de NPO (extra zendtijd voor de cultuursector). Tot slot is € 4 miljoen van dit bedrag beschikbaar voor scholing van zelfstandigen via het programma Permanente Persoonlijke Ontwikkeling (PPO).

Net als het eerste pakket bevat dit pakket ook bijdragen van het ministerie van OCW voor leningen. Er komt € 20 miljoen extra beschikbaar voor de Opengestelde Monumentenlening van het Nationaal Restauratiefonds. Ook Cultuur + Ondernemen ontvangt € 15 miljoen voor het verstrekken van leningen aan ondernemers in de culturele en creatieve sector. Dit bedrag is bedoeld voor de Cultuur Opstartlening (uit het eerste pakket) en een nieuw soort lening: de Cultuur Vermogenslening. Een lening die overbruggingsmogelijkheden biedt aan financieel gezonde ondernemers.

Tot slot worden nog wat kleinere bedragen uitgekeerd. Het Filmfonds ontvangt een extra voorziening van € 6,25 miljoen om de meerkosten vanwege het coronaproof produceren te kunnen dekken. Er is € 10 miljoen beschikbaar als ondersteuning van het Kickstart Cultuurfonds. Dit fonds ondersteunt theaters, concertzalen, musea en vrije producenten bij de aanpassingen die gemaakt moeten worden in de anderhalvemetersamenleving. Tot slot is er € 0,4 miljoen voor het Nationaal Theaterweekend.

2.2.2 Nieuwe maatregelen

Het leeuwendeel van het bedrag voor nieuwe maatregelen komt terecht bij gemeenten. In totaal ontvangen gemeenten en provincies in 2020 en 2021 € 218 miljoen voor de borging van de provinciale en regionale infrastructuur. Voor 2021 is € 150 miljoen beschikbaar (alleen voor gemeenten via een decentralisatie-uitkering in de decembercirculaire) en in 2020 wordt € 68 miljoen uitgekeerd (hiervan is € 8 miljoen voor de provincies).

Bij het bedrag dat naar de gemeenten gaat valt nog een kanttekening te maken. De middelen worden uitgekeerd via het gemeentefonds en gemeenten kunnen er zelf voor kiezen of ze het al dan niet aan

¹⁷ Rijksoverheid, 28-08-2020, '[Kamerbrief over 2^e steunpakket culturele en creatieve sector](#)' en Ministerie van OCW, 16-11-2020, '[Tweede steunpakket cultuur richt zich op makers en artiesten](#)'.

cultuur uitgeven. Gezien de grote tekorten waar gemeenten mee te kampen hebben, is het niet ondenkbaar dat het geld elders terecht komt dan bij cultuur.

Naast het bedrag dat naar de gemeenten en provincies gaat, is nog iets meer dan € 60 miljoen beschikbaar. Hiervan is € 11,25 miljoen een overbruggingssubsidie voor het Filmfonds en voor productiehuisen en festivals die jong talent dat net van school komt begeleiden bij het maken van de eerste productie en een podium bieden om dat te laten zien. Het gaat om instellingen die een aanvraag hebben ingediend voor de BIS 2021-2024 en daarbij positief beoordeeld werden, maar waar uiteindelijk geen budget voor was.

Voor private musea en collecties van nationaal belang komt € 20 miljoen beschikbaar, die verdeeld wordt via regelingen van het Mondriaan Fonds. Om het varend erfgoed, de Bruine Vloot, in stand te houden is € 15 miljoen beschikbaar. Daarnaast bevat de pandemieregeling voor filmproducties € 10 miljoen. Omdat verzekeraars risico's, die samenhangen met de pandemie niet meer dekken, kunnen veel producties geen doorgang vinden. De regeling wordt uitgevoerd door het Filmfonds. Tot slot is er € 5 miljoen voor het uitvoeren van fieldlabs die de wendbaarheid en weerbaarheid van de sector vergroten.

2.2.3 Maatregelen buiten het steunpakket om

Buiten het bovenstaande pakket is er nog € 40 miljoen beschikbaar voor het niet-gesubsidieerde deel van de podiumkunsten. Dit is compensatie voor de investeringen in producties die opgevoerd zouden worden in het laatste kwartaal van 2020 en eerste half jaar van 2021 en die als gevolg van de aangescherpte maatregelen vanaf oktober deels niet kunnen worden terugverdiend. Voorwaarde om voor de compensatie in aanmerking te komen is dat de producent in de kern financieel gezond is en dat er opnieuw geïnvesteerd wordt in producties. De regeling wordt uitgevoerd door het Fonds Podiumkunsten.

Hoewel een groot deel van het tweede steunpakket naar reeds gesubsidieerde instellingen gaat, is er in dit pakket meer aandacht voor instellingen en makers die buiten de BIS vallen of niet langjarig gefinancierd worden door de Rijkscultuurfondsen. Dat is een goede ontwikkeling ten opzichte van het eerste steunpakket. Aandachtspunt zijn de middelen die naar gemeenten gaan. Het is belangrijk om er lokaal op te letten dat deze middelen daadwerkelijk gebruikt worden waar ze voor bedoeld zijn – de ondersteuning van de lokale culturele en creatieve sector – en niet op de grote hoop belanden.

Doel	Bedrag
<i>Verlening maatregelen eerste pakket</i>	
Aanvullende subsidie voor instellingen en festivals in de BIS 2021-2024, Rijksmusea (via de Erfgoedwet gefinancierd) en instellingen en festivals die meerjarig financiering krijgen via de zes Rijkscultuurfondsen	€ 100 miljoen
Ondersteuning van makers en creatieve professionals. De Rijkscultuurfondsen stellen regelingen voor de sector op om opdrachten aan makers te stimuleren. Daarnaast komt er geld beschikbaar voor zendtijd voor de cultuursector bij de NPO en voor scholing.	€ 49,75 miljoen (waarvan € 10 miljoen voor de NPO voor extra zendtijd voor de cultuursector en € 4 miljoen voor scholing van zelfstandigen)

Leenfaciliteit bij Cultuur + Ondernemen	€ 15 miljoen
Opengestelde monumentenlening bij het Nationaal Restauratiefonds	€ 20 miljoen
Subsidie voor filmproducenten via het Filmfonds	€ 6,25 miljoen
Kickstart Cultuurfonds	€ 10 miljoen
Subsidie voor Het Nationaal Theaterweekend	€ 0,4 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 201,4 miljoen</i>
<i>Nieuwe maatregelen</i>	
Overbruggingssubsidie productiehuisen en festivals buiten BIS 2021-2024	€ 11,25 miljoen (waarvan € 6,25 miljoen voor het Filmfonds)
Behoud van private musea en kunstcollecties van nationaal belang	€ 20 miljoen
Behoud van varend erfgoed	€ 15 miljoen
Pandemieregeling voor filmproducties.	€ 10 miljoen
Uitvoering van fieldlabs die de wendbaarheid en weerbaarheid van de sector vergroten.	€ 5 miljoen.
Borging cruciale lokale en provinciale culturele infrastructuur door gemeenten in 2020 (via de begroting van BZK)	€ 68 miljoen (waarvan € 8 miljoen voor provincies)
Borging cruciale lokale culturele infrastructuur door gemeenten in 2021	€ 150 miljoen
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 279,25</i>
Totaal verlenging eerste pakket en nieuwe maatregelen	€ 480,65
<i>Buiten steunpakket om</i>	
Ondersteuning voor het niet-gesubsidieerde deel van de podiumkunsten	€ 40 miljoen
Investeringsfonds Muziek voor individuele musici (fonds gevuld door ministerie van OCW en Buma/Stemra)	€ 5 miljoen

3. Zeker zijn van een fatsoenlijk loon

Al voor de coronacrisis had de culturele sector het zwaar. Vanaf de economische crisis van 2008 is er veel bezuinigd op cultuur. Twintigduizend vaste banen gingen verloren. Wie nog wel een baan had, kreeg een karig loon vergeleken met andere beroepsgroepen. Zo'n 60% van de werkenden in de sector is zzp'er, veelal tegen wil en dank. Van hen betaalt zes op de tien geen inkomensbelasting, simpelweg omdat het inkomen daarvoor te laag is. Toegang tot scholing, verzekeringen en pensioen ontbreekt vaak. Een en ander komt naar voren in het advies '[Passie gewaardeerd](#)', van de Sociaal Economische Raad en de Raad voor Cultuur.¹⁸

¹⁸ Sociaal Economische Raad, SERmagazine, 01-12-2017, '[Creatieve sector: plan voor betere arbeidsmarktpositie](#)' en '[Advies SER en Raad voor Cultuur: Pakket maatregelen nodig voor verbetering arbeidsmarkt culturele sector](#)'.

3.1 Fair Practice Code

Naar aanleiding van het advies heeft de cultuursector een richtlijn opgesteld om een einde te maken aan de slechte arbeidsomstandigheden en de structurele onderbetaling: de [Fair Practice Code](#). De code was eind 2017 gereed. Instellingen in de BIS 2021-2024 dienen de Fair Practice Code te onderschrijven. Doet een instelling dit niet, dan ontvangt deze geen subsidie. De toepassing van de code wordt echter niet hard gehandhaafd: de minister gaat periodiek met instellingen in gesprek.¹⁹ Het feit, dat er een Fair Practice Code bestaat, gedragen door de culturele sector, is een mooie stap. Het onderschrijven van de code door instellingen, die subsidie ontvangen klinkt echter nogal vrijblijvend. Houdt onderschrijven ook uitvoeren in?

Bovendien zit er nog een adder onder het gras. Betere arbeidsvoorwaarden brengen logischerwijs hogere kosten met zich mee. Kosten die het Rijk – toch een belangrijke opdrachtgever en in die zin indirect werkgever – niet wil dragen, waardoor de sector zelf de rekening gepresenteerd krijgt. Voor de Rijksge subsidieerde instellingen bedraagt de rekening circa € 25 miljoen. Om die rekening te betalen moeten instellingen gaan snijden, bijvoorbeeld door het beperken van activiteiten of door de prijzen omhoog te gooien. En dat leidt tot een neerwaartse spiraal. Minder activiteiten betekent minder inkomsten, waardoor er weer meer bezuinigd moet worden en er minder cultuuraanbod is voor de samenleving. Hogere prijzen betekent minder bezoekers, en ook dat leidt tot minder inkomsten en bezuinigingen.²⁰

Een motie van de PvdA, GroenLinks en SP, waarin verzocht werd om met de sector te onderzoeken wat nodig is om de Fair Practice Code in de gehele culturele sector toe te passen, waarbij niet uitgegaan werd van een gelijkblijvend budget vanuit het Rijk, haalde het niet. Ook de motie van PvdA, GroenLinks en SP over een implementatieplan van de code werd verworpen.²¹ Of de Fair Practice Code in de periode 2021-2024 gevolgd zal worden door de door het Rijk gesubsidieerde instellingen en wat de gevolgen daarvan zijn, zal de tijd leren.

3.2 Fair Practice Code lokaal en provinciaal

Ook enkele gemeenten en provincies hebben de Fair Practice Code opgenomen in de subsidievoorwaarden. Eén van die gemeenten is [Utrecht](#). Gesubsidieerde instellingen in die gemeente moeten inzichtelijk maken hoe ze de code (tijdens de subsidieperiode gaan) vertalen naar concreet beleid. De gemeente wil ‘toewerken naar en toezien op de hantering van de code en een eerlijke beloning voor kunstenaars en creatieven’.

Maar ook hier zit de adder onder het gras. Verhoogde subsidieaanvragen, bedoeld voor het financieel doorvoeren van de code, werden niet gehonoreerd.²² In veel andere gemeenten en provincies die de Fair Practice Code hebben opgenomen in het subsidiebeleid – bijvoorbeeld [Limburg](#), [Eindhoven](#), [Almere](#), [Rotterdam](#) en [Den Haag](#) – is dat ook het geval.

¹⁹ Rijksoverheid, [‘Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021-2024’](#).

²⁰ De Volkskrant, 03-03-2020, [‘Vijf vragen over Fair Practice Code’](#) en Kunsten '92, 02-03-2020, [‘Brief Kunsten '92 aan Kamer over gevolgen Fair Practice Code’](#).

²¹ Tweede Kamer der Staten Generaal, [‘Motie over toepassing van de Fair Practice Code in de gehele culturele sector’](#) en [‘Motie over een implementatieplan voor de Fair Practice Code’](#).

²² Gemeente Utrecht, Kunst en Cultuur, [‘Cultuurnota 2021-2024’](#).

[Amsterdam](#) stelt wel (beperkte) financiële middelen beschikbaar voor de Fair Practice Code. In de cultuurnota wordt gesteld: ‘Het gemeentebestuur realiseert zich dat het toepassen van de Fair Practice Code gevolgen kan hebben voor het aantal activiteiten dat een instelling kan uitvoeren’. De gemeente stelt € 0,8 miljoen beschikbaar als compensatie om het effect voor kleinere en middelgrote instellingen in de wijken buiten het stadscentrum te beperken. Bovendien wordt er € 1,4 miljoen toegevoegd aan het budget voor de Amsterdamse BIS, voor onder andere het toepassen van de Fair Practice Code.²³

Lokaal of provinciaal de Fair Practice Code toepassen is toe te juichen, werk moet immers beloond worden met een fatsoenlijk salaris. Maar daarbij is het wel essentieel dat de sector geholpen wordt met de invoering van de Fair Practice Code en niet als enige de rekening draagt.

4. Aan de slag: lokale en provinciale best practices

Cultuur staat onder druk, dat was ook voor corona het geval. Wat kan je lokaal en provinciaal doen om cultuur structureel overeind te houden? En hoe kan je lokaal en provinciaal van betekenis zijn tijdens corona? De steunpakketten van het Rijk zijn lang niet genoeg om de culturele sector te redden, maar gelukkig kan je daar zelf verandering in brengen. Onderstaand een aantal voorbeelden van hoe provincies en gemeenten de culturele sector een steuntje in de rug bieden.

4.1 Voorbeeld: Zeeuws stimuleringsfonds cultuur

De cultuursector is van groot belang voor de Zeeuwse economie. De steun, die de sector vanuit het Rijk krijgt, is onvoldoende en bovendien profiteert maar een deel van de culturele instellingen ervan, stelt de provincie Zeeland. Daarom heeft **Anita Pijpelink**, PvdA-gedeputeerde in Zeeland met cultuur in de portefeuille, het Zeeuws Stimuleringsfonds voor cultuur opgericht.

Het fonds richt zich op investeringen in het nieuwe seizoen, het stimuleren van werkgelegenheid in de culturele keten, en meer in het algemeen op vernieuwing en (domeinoverstijgende) samenwerking. Het fonds zet in op het matchen en daarmee beschikbaar krijgen van Rijksmiddelen. Om aanspraak te kunnen maken op Rijkssteun gold de eis van regionale matching voor eenzelfde bedrag, maar veel Zeeuwse gemeenten hadden hier niet de financiële armslag voor. Daarom is de cofinanciering vanuit provinciale middelen geleverd.

Daarnaast wordt het fonds ingezet voor instellingen met bovengemeentelijke uitstraling die nog geen aanspraak kunnen maken voor Rijkssteun. En tot slot voorziet het fonds in een voucherregeling voor makers.²⁴

4.2 Voorbeeld: Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur Noord-Holland

De Noord-Hollandse PvdA-fractie constateerde, dat voor een deel van de culturele instellingen en maatschappelijke organisaties geen vangnetregeling bestaat, terwijl ze de sociale infrastructuur van de provincie vormen. Ondersteuning van die instellingen is een taak van de gemeente, maar vaak missen ze de financiële ruimte om dit afdoende te doen. De PvdA-fractie diende daarom een motie in, waarmee ten behoeve van culturele- en maatschappelijke instellingen in de Noord-Hollandse gemeenten een

²³ Gemeente Amsterdam, ‘[Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024](#)’.

²⁴ Provincie Zeeland, 29-09-2020, ‘[Impact COVID-19 op culturele sector & Zeeuws stimuleringsfonds Cultuur](#)’.

Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur van € 10 miljoen werd ingesteld. De motie werd met een ruime meerderheid aangenomen.²⁵

4.3 Voorbeeld: provinciaal steunpakket Utrecht

De Utrechtse gedeputeerde met cultuur in de portefeuille, PvdA'er **Rob van Muilekom**, zorgt ervoor dat de culturele sector niet in de kou staat. Al voordat het Rijk met de steunpakketten kwam voor de culturele- en creatieve sector, had Utrecht plannen voor een provinciaal steunpakket van € 6 miljoen. Het pakket bevat onder andere een opstartregeling (voor instellingen die kosten moeten maken voor aanpassingen voor de anderhalvemetersamenleving), een overbruggingsregeling en een innovatieregeling.²⁶

4.4 Voorbeeld: extra subsidie voor corona-aanpassingen musea in Drenthe

De anderhalvemetersamenleving vraagt veel aanpassingen, ook van musea. Kleine en middelgrote musea in Drenthe kunnen voor de aanpassingen een subsidie aanvragen bij de provincie. De subsidie kan gebruikt worden voor fysieke aanpassingen om de RIVM-richtlijnen in acht te nemen. Maar het geld mag bijvoorbeeld ook besteed worden aan het waarderen of aantrekken van vrijwilligers, om te investeren in digitale ontwikkelingen of educatieprojecten.²⁷

4.5 Voorbeeld: soepele omgang met subsidies in Almere

Door de coronamaatregelen halen veel culturele instellingen de prestatie-eisen die verbonden zijn aan het verkrijgen van subsidie niet. Normaal heeft dit consequenties, bijvoorbeeld door het terugvorderen van subsidie en het in de toekomst naar beneden bijstellen van de subsidie. Nu is dat niet het geval. Als prestatie-eisen door coronamaatregelen niet worden behaald, dan wordt de subsidie niet teruggevorderd. Daarnaast komt de gemeente Almere instellingen die in liquiditeitsproblemen komen tegemoet door verleende voorschotten van de subsidie direct aan te vullen tot 100%, in plaats van geleidelijk uit te keren.²⁸

4.5 Voorbeeld: coulance in Leeuwarden

Net als in Almere wordt ook in Leeuwarden coulant omgegaan met subsidies: subsidies kunnen eerder uitgekeerd worden en er wordt in redelijkheid opgegaan met de prestatieafspraken en verplichtingen die horen bij de verleende subsidies. Voor culturele activiteiten, die incidentele subsidie hebben ontvangen, maar door de coronamaatregelen niet door kunnen gaan, kan een verzoek ingediend worden om de activiteit met behoud van subsidie later uit te voeren. Is dat niet mogelijk, dan kan een verzoek ingediend worden om de al gemaakte kosten niet terug te hoeven betalen. Daarnaast betaalt de gemeente activiteiten die cofinanciering ontvangen door. Tot slot wordt er soepel omgegaan met

²⁵ Provincie Noord-Holland, 20-05-2020, [‘Provinciale Staten trekken miljoenen uit om gevolgen coronacrisis te verzachten’](#).

²⁶ Provincie Utrecht, 13-05-2020, [‘Provincie wil steunpakket voor Utrechtse cultuur- en erfgoedsector’](#), 05-06-2020, [‘Uitwerking steunpakket cultuur- en erfgoedsector provincie Utrecht’](#), 16-07-2020 [‘Uitgangspunten regelingen steunpakket Utrechtse cultuur- en erfgoedsector goedgekeurd’](#), [‘Steunpakket Utrechtse cultuur- en erfgoedsector’](#) en PvdA Provincie Utrecht, 23-05-2020, [‘Zekerheid voor Utrechtse cultuur’](#).

²⁷ Provincie Drenthe, [‘Steun voor Drentse cultuur op meerdere fronten’](#).

²⁸ Gemeente Almere, [‘Corona en cultuur’](#).

betalingen aan de gemeente. Er is bijvoorbeeld de mogelijkheid om tijdelijk uitstel van huurbetaling en gemeentelijke belastingen te krijgen.²⁹

*Deze handreiking is geschreven door **Sofie Kuilman** en met input van **Anita Pijpelink** tot stand gekomen. De eindredactie was in handen van **Jan Erik Keman**.*

²⁹ Gemeente Leeuwarden, [‘Informatie voor de culturele sector’](#).